

ÚJJÁÉPÍTÉS A FELSŐ-TISZÁNÁL

Országépítő: Kérlek, hogy mint a Kós Károly Egyesülés újjáépítési munkáért felelős megbízottja, foglald össze, amit a beregi újjáépítésről és abban az Egyesülés részvételéről tudsz.

Turi Attila: Akkor olyan kérdést is érintenem kell, amiben egymás között sem értünk egyet.

Országépítő: Miről van szó?

Turi Attila: Köszeghy, akinek a tervét beválasztották az ajánlott tervek közé, úgy gondolja, hogy ha ő megtervezett valahová egy házat, akkor az egy építészeti műalkotás. Kétségtelenül jól ki van találva minden részlete, de ezt húsz településen fogják felépíteni. Én viszont ezeket a terveket ajánlati terveknek tekintem, nem többnek, mert nem konkrét helyszínrre terveztünk, nem konkrét megrendelőnek, vagyis nem rendelkeznek azokkal a tulajdonságokkal, amiket mi a hagyományos építészeti tervezéshez nélkülözhetetleneknek gondolunk. Az adaptáló tervezőnek egy ilyen terv csak vonalvezető, amitől ugyan sem jogi értelemben nem lehet eltérni, hiszen erre kötött a Helyreállítási Bizottság szerződést a károsulttal, sem technikailag a kivitelezés jellege miatt, de ha a ház alapvetően nem is változtatható, igenis figyelembe kell venni az építető egyedi kívánságait, a helyszín adottságait, és bele kell igazítani az adott utcaképbe.

Országépítő: Van egy közbenső tervező, aki az ajánlati terveket ezek szerint igazítja?

Turi Attila: Természetesen. De menjünk vissza az elejére.

Országépítő: Kezdd el az árvíznél!

Turi Attila: Úgy tudom, március 5-én volt, hogy Tivadar magasságában átszakadt a gát egy körülbelül 150 méteres

szakaszon, amiben az a hihetetlen, hogy én ezt láttam a tévében, ahogy mindenki látta, de az ember nem tudja elképzelni, hogy ez a valóságban mit jelent. Azon a 150 méteren egy balatonnyi víz zúdult át, annyi, egy balatonnyi víz másfél nap alatt, akkor talán meg lehet érteni, hogy mi is történt. Iszonyatos mennyiségű víz, és az első falu, amerre vette az útját, Gulács volt; úgy tudom, négy órájuk volt az ottaniaknak az első riasztástól, hogy minden értékükkel együtt elmeneküljenek. A legdrámaibb körülmények között kellett menteni, a röntgengépet kitépni a falból, vinni, amit lehet, senki nem tudhatta, milyen magas lesz a víz. Aki Naményban dolgozott, onnan rohant haza menteni, addig, amíg el nem kellett hagyni a falut. Az se volt egyszerű, mert jó, hogy lassan emelkedik a víz, de amint már elborítja a földet, nem tudhatod, hogy hová lépsz, közben mindent visz a víz, körülötted úszik minden mocsok, vergődő jóságok, nem nagyon lehet ezt távolból elképzelni. Két héttel az ár után voltam ott, addigra már csak a nyomait lehetett látni az egésznek, a mindent beborító sarat, a töltésre fölhalmozott, szétmosott homokot, félig összedől, már bontott épületeket, de hát ez semmi, ez már békeidő ahhoz képest, amilyen az árvíz volt.

Ebben az időben, rögtön, ahogy az emberek visszamehettek a falvakba, kapott Makovecz Imre egy levelet Gulácsról, többszáz aláírással, hogy ha már egyszer megtörtént a tragédia, akkor legalább az új falu nézzen ki valahogy, kérték, hogy tervezze meg az új házakat.

Országépítő: Ki kezdeményezte ezt a levelet?

Turi Attila: Vass Albert, egy helyi vállalkozó, és később melléállt a polgármester, a jegyző. Ezért nagy örömmel fogadtak

bennünket, miután szereztünk papírt a katasztrófavédelmi főigazgatótól, hogy hivatalos és szabályos legyen a megjelenésünk. Ez a papír ugyan nem lakóházakra vonatkozott, hanem középületekre, de úgy gondolom, hogy a Kós Károly Egyesülésnek nem a középületekre kell rámozdulnia, hogy vannak a lakóépületeket adaptáló tervezők, és aztán majd jövünk mi, akik majd urasan megtervezik a polgármesteri hivatalt, a kevésbé sáros munkákat. Úgy gondolom, hogy egy települést kell fővállalunk mindenestől, ez felel meg a segítő szándékunknak, aztán ha majd később megépítenek valahol egy öregek otthonát, azt csinálja az, akit megbíznak vele; ha minket, örülni fogunk neki, de nem ezért megyünk oda.

Országépítő: A levél után megkezdődött a szervezés, ennek a ráckevei találkozáson tanúja voltam, hogy a jelenlévők elhatározták, hogy egyáltalán részt vesznek az újjáépítésben és négy nap alatt mindenki rajzol egy akkor már általad összeállított program és tájékoztató anyag alapján egy ajánlati tervet. Ezekből készült aztán az a tervfüzet, amit az Egyesülés felajánlott a Katasztrófavédelmi Főigazgatóságnak egy héten belül.

Turi Attila: Igen, addigra megvolt a kapcsolat a főigazgató úrral, de még nem tudtuk, hogy milyen sokan vállalkoznak rajtunk kívül a tervezésre, azt gondoltuk, hogy jóval nagyobb feladatra kell felkészülnünk. Persze a helyi építészek is jelentkeztek, és ezért az összes ajánlott tervből volt egy zsűrizés április első napjaiban. A helyi építészkamara, a mérnökkamara, a műemlékvédelmi hatóság képviselői, a területi főépítész, a megyei főépítész és az újjáépítés lebonyolítására szerveződött kivitelezői konzorcium tagjai, illetve a tervezők közül két építész (Mányi István és Makovecz Imre, akinek a megbízásából én voltam ott) vettek részt a válogatásban. Százkilencvenkét ajánlati terv volt, azokból választottuk ki azt a tizenhetet, amelyek közül a károsultak választhatnak. Ugyanis az egész kárrendezés lényege, hogy a kormány maga építi fel azoknak az otthonát, kárfelmérés alapján, akiknek a házát a víz elvitte, tehát az választhat az

ajánlati tervek közül abban a nagyságrendben, amekkora a saját, elpusztult háza volt. Ugyanígy természetben kapja vissza az elpusztult egyéb javait is, mert a korábbi évek árvizeit követő helyreállítás során sokszor elúszott a kárpótlásként kapott pénz a károsultak kezéből, vagy a saját vagy mások hibájából.

Országépítő: Honnan volt ennyi terv ilyen rövid idő alatt?

Turi Attila: A Kós Károly Egyesülés huszonnégyet adott át, a Mányi Építész Stúdió körülbelül tíz-tizenöt tervet, ezeket a stúdió még nagyrészt a kilencvenkilences árvízhez készítette, de most átdolgozták a beregi feltételekhez. A többi, körülbelül százötven terv a helyi építészkamara felhívására született meg, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei építészek munkái. Ezek egy része már korábban megépült házak terve volt, más részük ebből az alkalmából készült és voltak olyan technológiájú, szerelhető épületek, amelyeket kifejezetten gyors építésre találtak ki, de ilyeneket a Főigazgatóság eleve nem akart használni.

Országépítő: Honnan volt tervezési program?

Turi Attila: Nem volt központi tervezési program, én is csak annyit tudtam átadni a többieknek, amennyit a helyszíni szemle alapján tapasztaltam és amit a szakirodalomból szedtem össze. Nem is volt igazán jó a program, mert sokkal nagyobb házak is voltak, mint amit gondoltam. Az volt az első információ, hogy nyolcvan négyzetméternél nagyobb ház nem nagyon van, de valójában van bőven száznegyvenes is, amit újjá kell építeni. Nekünk emiatt nem is volt ajánlati tervünk erre a méretre, kicsit alálóttuk a négyzetmétereket. A mi terveink átlaga 50-60 négyzetméter, valójában 70-80 lett volna reális. A kárfelméréseknél ugyanis a melléképületek egy részét is figyelembe vették. Természetesen így is nehéz nem büszkélkedni vele, hogy a mi terveink közül mennyit választottak be a tizenhétbe, de nem ezt tartom a lényegnek, nem versenyről van itt szó.

Országépítő: Milyen az újjáépítés rendszere?

Turi Attila: Sajnos ebben nem sikerült olyan pozíciókat elfoglalnunk, amelyeket szerettünk volna, hogy az egész fo-

Az ajánlati tervekben összeállított, fiktív utcaképek – Révai Attila rajzai

lyamat szakmai felügyeletében részt vegyünk. A szerződésköstést fenntartották maguknak a hivatalok, az építészek megint háttérbe szorultak a jogászok, adminisztrátorok mögött.

Országépítő: Milyen szerződésről van szó?

Turi Attila: A károsultak által kiválasztott ajánlati terv megvalósítására köt szerződést a Helyeállítási és Újjáépítési Bizottság, amely 24 milliárd forintot kapott a kormánytól a teljes újjáépítésre. A Bizottság bízta meg a hat kivitelező cégből összeállt konzorciumot az építési munkák elvégzésével.

Országépítő: A tervezés hová tartozik ebben a rendszerben?

Turi Attila: Kicsit mostoha helyzet, talán jellemző ez az a szakma egész helyzetére. Ezzel a költséggel valahogy nem is számoltak, csak a településtervezésre különítettek el pénzt, de háztervezésre nem. Végül a helyi építészaknara nevében egy bt. szerződött a tervek adaptálására, vagyis az ajánlati tervek helyszínre, adott építetói igényekre történő alkalmazására. Mányiek, mi és a helybeliek összeállítottuk azt a névsort, hogy kik vehetnek részt ebben a munkában, a helyiek javaslata az volt, hogy adaptálja mindenki a saját tervét, de tekintettel arra, hogy hús faluról van szó, sikerült rávenni őket arra, hogy területi felosztás legyen. Mindegyik településnek megvan a gazdája és az adaptálói köre, így biztosítható, hogy egységes szempontok szerint szülessenek újjá a falvak. Mindegyik adaptáló munkacsoportnak van egy vezetője, a csoportnak tagjai a helyi építész is, akik ilyen munkára vállalkoztak. Például a Kós Károly Egyesülés építészeit Gulácsra és Tákosra jelölték ki, Gulácsra egy, Tákoson két megyei építész van a csapatban. Az egyes településekre alkalmi főépítési feladatok ellátására is kaptak megbízást építészek, Gulácsra én, Tákosra Zsigmond László.

Itt térek vissza arra, amivel kezdtem, Kőszeghy Attila nehezményezi, hogy például a számára nagyon kedves Tarpán az ő ajánlati tervét az adaptáló építész nem biztos, hogy abban a szellemben formálja majd, ahogy ő szeretné. Én erre meg azt mondtam, hogy engem ez nem érdekel. Erre energiám sincs, és nem is feladatom, hogy erre figyeljek, nekem a két falu újjáépítésére kell figyelnem, az adaptálás annak az építésznek a felelőssége, aki azzal foglalkozik, illetve a helyi főépítészé. Ha felnőtt embernek tekintjük egymást, akkor meg kell bízunk egymás munkájában, és akkor nem futkoshatunk azután, hogy az én tervemet ne olyan színűre fessék. Nem lehet áttekinteni minden egyes település adottságait.

Országépítő: Az építetők mennyire szólnak bele az adaptálásba?

Turi Attila: A helyzet elég sajátos. Ezekben a falvakban harminc éve nem láttak mérnökembert. Legfeljebb olyat, aki szakmai felsőbbrendűség érzetével érkezett: *Maga nekem ne dumáljon bele a dolgomba!* stílussal. Itt nem nagyon épültek új házak, az a néhány pedig, ami felépült, sajnos megmaradt az árvízben. Sajátságos utcakép fog most kialakulni, mert a mostani házak, a maguk helyi karakterével az ormótlan, aránytalan, nemrég épült házak mellé kerülnek. Anakronisztikus dolog lesz, lehet majd élcelődni rajta. Ami most lejátszódik hetek alatt, az normális körülmények között harminc év története. Az emberek minden tragédia ellenére tisztában vannak vele, bármilyen visszasan hangzik, hogy ez az árvíz nekik jól jött. Csengerben a hetvenes árvíznek máig az a neve, hogy *az aranyat hozó ár*. Tivadarban azt mesélték, hogy amikor a túlparton Kisart elvitte a víz, a guta majd megütötte őket, hogy ott most fürdőszobás lakása lesz mindenkinek. A kárfelmérő lapokon egy-másfél milliós házak vannak, most ugyanakkorát kapnak, de legalább öt-hat milliós értékben. Ebből adódik irigység is, akinek nem vitte el a házat a víz a faluban, az tulajdonképpen joggal kérdezi, hogy miért nem kapja meg ő is azt a többletet. Ezt egyetlen módon tudja orvosolni a kormány, ez, úgy tudom, benne is van az újjáépítési keretben, hogy a károkon kívül közösségi épületeket és egyéb közös használatú javakat kapnak a települések. A javítható károkat persze a lakóházakon is mindenütt kormány-pénzből javítják ki.

A választás maga úgy történt, hogy az emberek megnézhettek a tizenhét ajánlott tervet, megmondták, melyiket kérik, a másolatot hazavitték, nézegették, aztán megkötötték a szerződést. De az hamar kiderült, hogy persze nem tudnak rajzot olvasni, arra meg nem volt mód, hogy valami fogadóórát tartunk, elbeszélgessünk az emberekkel, ez nem volt benne a szervezésben, és ha mi kezdeményezzük, az csak rossz vért szült volna. Az adaptálás során tisztázni kell a félreértéseket. Mi úgy oldjuk meg a problémákat, hogy Tákosra Bán Zoli, Gulácsra Fülöp István, végzett vándorépítészek lementek, pontos felméréseket csináltak, a melléképületeket számba vették, megnézték, hogy a választott, leszerződött terv a telekre tényleg hogyan helyezhető el, lehet-e bontani még álló melléképületeket, stb. És az építkezés egész ideje alatt lesz lent valaki tőlünk, egy vándor, aki a helyszíni művezetéseket intézi. Az elfogadott tervek is javarészt vándorok munkái. (Révai Attila két, Bán Zoltán, Fülöp István egy-egy, valamint Dévényi Sándor és Kőszeghy Attila terve van a tőlünk kiválasztott hat között.)

Országépítő: Összesen hány összedőlt házról van szó?

Turi Attila: A két településen kb. 60 házról, de nem lehet tudni pontosan, nem kell-e bontani még. A javítandókról nincs számadat.

Országépítő: Hogy történik a kivitelezés?

Turi Attila: Most alapozták az első házakat Gulácson és Tákoson is. A kivitelezők ugyanúgy fölosztották maguk között a területet, mint az építésszek. Máshogy nem lehetett volna. A kivitelezés engedélyezési tervvel indul, mi az ajánlati terveket is kiviteli szinten rajzoltuk meg közös megállapodás szerint. A Bizottság azonban csak engedélyezési szintig hajlandó fizetni, ezt majd a kivitelezőkkel kell tisztázni. A fontosabb kérdés most, hogy a tervezői művezetést költségét el lehessen fogadtatni, erre sincs félretett összeg.

Országépítő: Az adaptáláskor adódó változatokat hogyan tudja figyelembe venni a kivitelező?

Turi Attila: Csak olyan, alaprajzba bejelölt módosításokról van szó, ami odafigyelést igényel. Nem is nagy eltérésekről van szó, régen is egy faluban gyakorlatilag azonos méretű, tömegű házak épültek, csak finom különbségek voltak, amik egyedivé tették az épületeket. Most se kellene többre törekedni, ha kivitelezői szemmel mérlegelem a kérdést, mondjuk három vagy öt százalék az az eltérés, ami az ajánlati tervhez képest történik, mégis egyedivé teszi a házat.

Országépítő: A családok maguk részt vesznek az építkezésben?

Turi Attila: Hivatalosan nincs ilyen, természetesen a szakemberek beszállhatnak. A megyei önkormányzat nagyon nagy nyomással elérte, hogy helyi kivitelezők dolgoznak a konzorcium megbízásából, persze azonos feltételekkel. A garancia miatt szakképzettség nélkül nem csinálhatnak mást, legfeljebb beállnak segíteni, de nem alkalmazottként. A kivitelezésre megszabott százhuszonvalahányezer forintos négyzetméter árért dolgoznak, ami azt is jelenti, hogy ha a gazda beszáll segíteni, annak anyagilag is hasznát tudják venni. Azt hiszem ez bruttó ár, szűken ki lehet jönni belőle.

Országépítő: Kik kiviteleznek Gulácson és Tákoson?

Turi Attila: Gulácson a NYÍRÉP Kft-vel, Tákoson az ÉPKER Kft-vel dolgozunk, mindkettő nyíregyházi cég.

Országépítő: Hány terv készült az Egyesülésnél?

Turi Attila: Körülbelül negyven az egy-, két-, három- és négyosztás változatokra. Ezekből választottuk egy belső zsűrizzéssel a beadott huszonnégyet. (A tervezők: Balassa Endre,

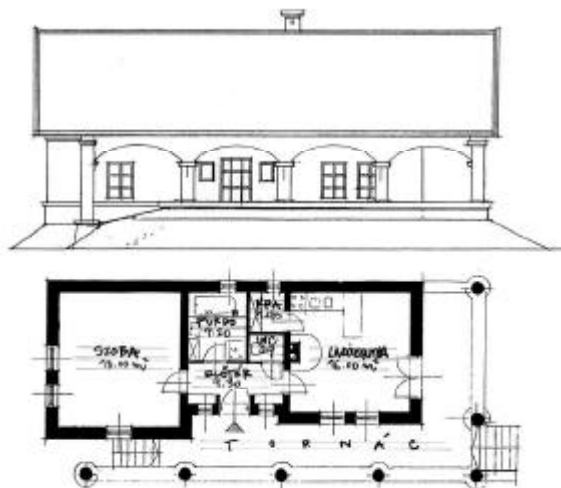
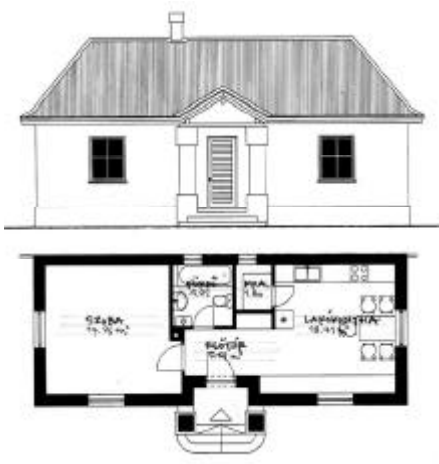
Bán Zoltán, Bata Tibor, Beöthy Mária, Csernyus Lőrinc, Dévényi Sándor, Erhardt Gábor, Fábíán Rigó Tamás, Fülöp István, Gerencsér Judit, Grätz Antal, Grekofski Nathalie, Heil Tibor, Jánosi János, Kőszeghy Attila, Németh Anita, Révai Attila, Salamin Pál, Siklósi József, Szcuka Attila, Szücs Endre, Turi Attila, Zsigmond Ágnes, Zsigmond László) Tákoson a Kvadrum építésszei dolgoznak adaptálóként, bevonták még Bodonyi Csabát is, mert a tákosi újjáépítést Borsod-Abaúj-Zemplén megye önkormányzata támogatja. A gulácsi munkát pedig a Pest megyei. Gulácson dolgozik Kőszeghy Attila, Beöthy Mária, Szücs Endre, egy nyíregyházi tervező, és néhány vándor, akik egy-egy utcáért felelősek.

Országépítő: Ráckeveén arról beszéltünk, hogy az újjáépítés alkalmas lehet arra, hogy a meglévő településszerkezet is átalakuljon a jelenlegi gazdálkodási igények szerint. Például nagyobb telkeken haszonnal lehetne zöldséget, gyümölcsöt termeszteni.

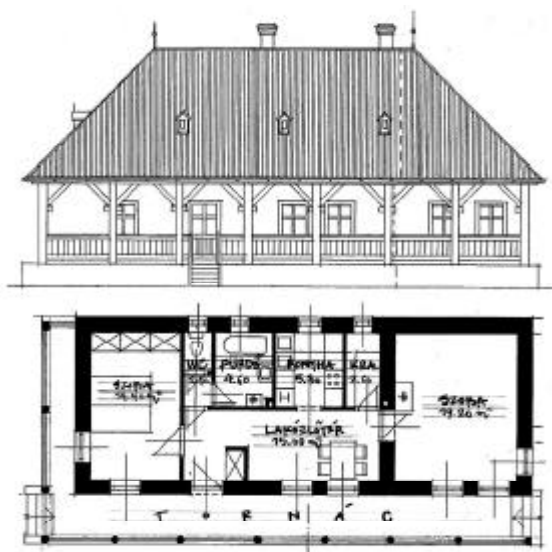
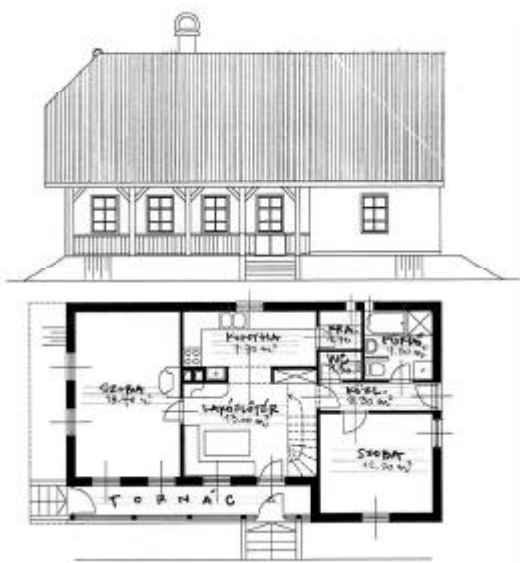
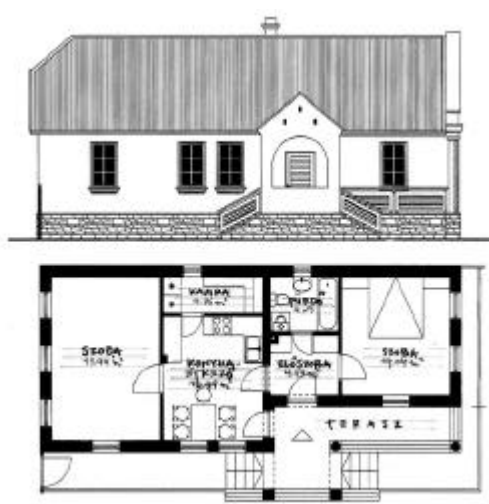
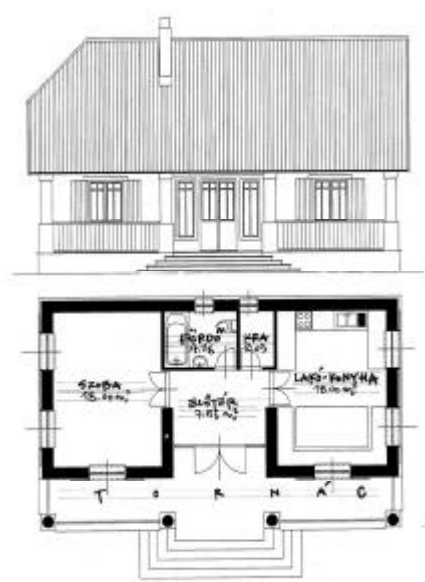
Turi Attila: Gyakorlati lehetőség nincs a településszerkezet módosítására. A házak a régi telkeken épülnek, egy-két különösen belvizes, alkalmatlan terület kivételével. Az ilyen házakat olyan telkekre építik, amelyeket eladtak a magyar államnak azok a károsultak, akik az elköltözést választották. A VÁTI készített szabályozási terveket, de az ő előírásai alkalmazhatóságával is gond van, nem volt idő a megfelelő előkészítésre. Főleg tulajdonjogi akadályai vannak a változtatásnak a telkekkel kapcsolatban, az újjáépítés alapelve egyébként is az, nehezen lehet ezzel vitatkozni, hogy alá kell rendelni mindent annak a szempontnak, hogy öszre fedél legyen az emberek feje felett. Az emberek sátrokban, tyúkólakban laknak, mert inkább otthon vannak a falujukban, mint hogy másutt, rokonoknál húzzák meg magukat. Az emberek elképesztő türelemmel és lelki nyugalommal viselik ezt az állapotot. Voltak ugyan érzelmi mélypontok, nem is akkor, amikor visszatértek a faluba és meglátták a romokat, hanem amikor a romokat bontani kellett. Amit nem vitt el a víz, azt ők maguk kellett, hogy szétverjék. Sokan telefonáltak, hogy mentsük meg a házukat, de nem lehetett segíteni, ha egyszer életveszélyessé váltak. Gulácson van egy olyan parasztház, amelyik csak a bádofedés miatt nem lett műemlék, ezt most kell megmentenünk, esetleg diákok mehetnének oda a nyáron szétszedni, úgy, hogy újra össze lehessen rakni.

Fent: az ajánlati tervek homlokzatai utcaképpé összemásolva; lent: jellegzetes, Felső-Tisza vidéki parasztházak; egyikük romokban.

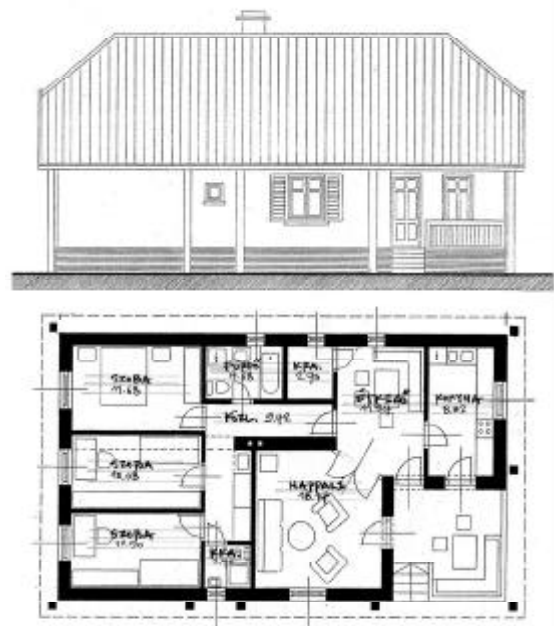
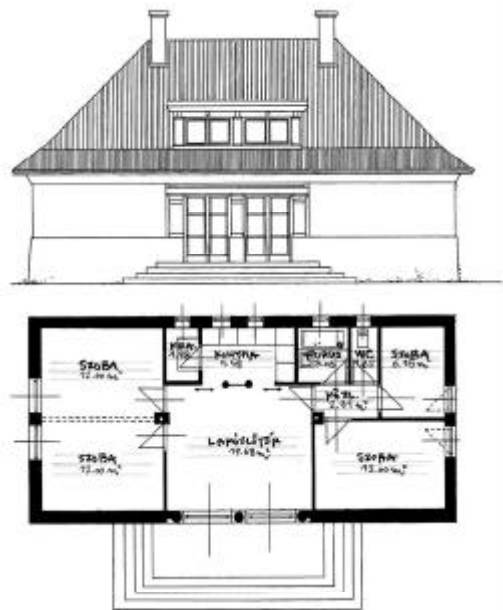
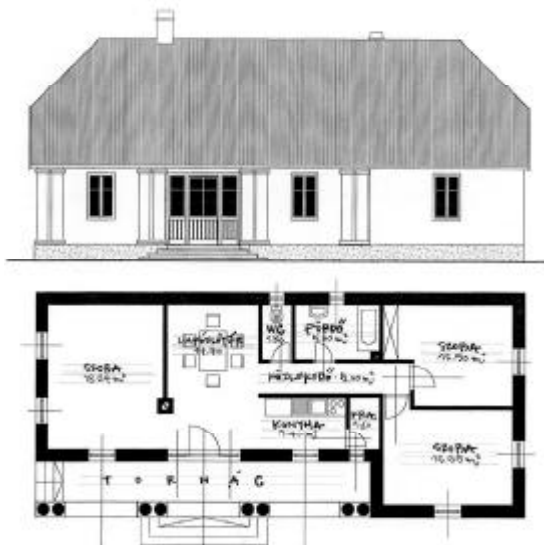
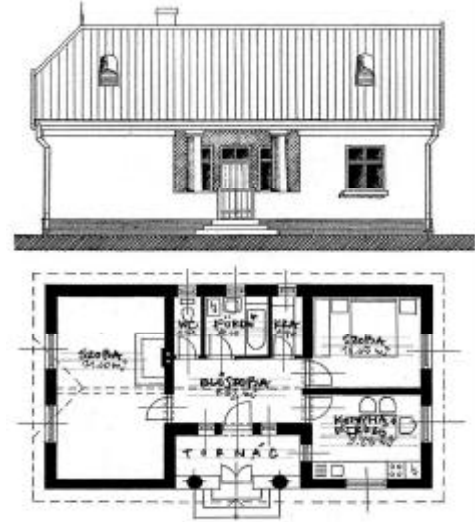
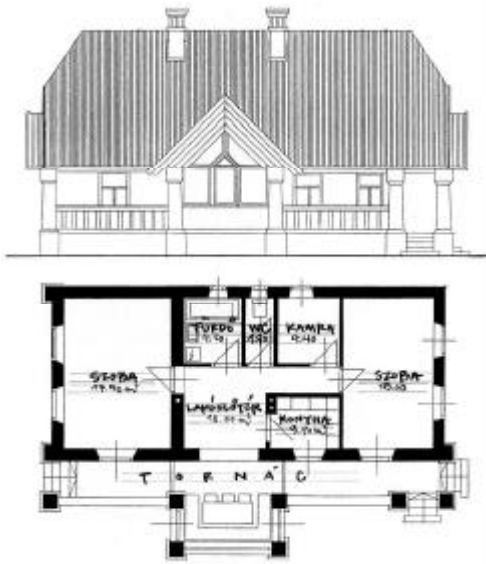

Ezen az oldalon fent: Révai Attila (46 m²), Grekofski Nathalie (45 m²), és középen Fülöp István (50 m²) egyszobás; Szcuka Attila (59 m²); lent: Beöthy Mária (62 m²); Erhardt Gábor (63 m²), és a következő oldalon, fent: Szűcs Endre (65 m²); Bán Zoltán (57 m²) kétszobás; középen: Csernyus Lőrinc (78 m²) háromszobás; Heil Tibor (75 m²); lent: Balassa Endre (77 m²) és Dévényi Sándor (90 m²) négy szobás újjáépítési tervei.

VÁLOGATÁS AZ EGYESÜLÉS AJÁNLATI TERVEIBŐL

VÁLOGATÁS AZ EGYESÜLÉS AJÁNLATI TERVEIBŐL